بەرێوەبەری بانکی ناوەندی عێراقی لەبارەی 14 دۆسیەوە قسە دەکات

پارێزگاری بانکی ناوەندی عێڕاقی عەلی عەللاق ئەمڕۆ هەینی ،ڕا یگەیاند کە لە هەژماری بانکەکانی عێڕاقی لەدەرەوە دۆلار هاوردەدەکات، ئاماژەشیکرد بەوەی کە ڕێکارەکانی هەژمار بە درھەمی ئیمار□اتی کۆتایی پێهاتووەو لەگەڵ تورکیاش لێکگەیشتن کراوە بۆ حەواڵەکردن بەیۆڕۆ و بە دراوی تورکی، هەروەها ئاماژەیکردبە پلانێکی فراوان بۆ پەڕەپێدانی بانکە ئەهلی وحکومیەکان. کۆبوونەوە لەگەڵ وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکاو بانکی فیدڕاڵی : عەللاق لە دیدارێکدا لەگەڵ ئاژانسی هەواڵی عێڕاقی کە ئاژانسی (موتەڵع) چاودێری کردووە رایگەیاند: کە بانکی ناوەندی عێڕاقی هەمیشە لە پەیوەندیدایە لەگەڵ وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکا و کۆبوونەوەی وەرزیش ئەنجامدەدەین بۆ پیاچوونەوەی سەرجەم کێشەکانی پەیوەست بەم بابەتەوە. وتیشی کە کۆبوونەوەیەک هەیە لە سەرەتای مانگی داهاتوو گرێدەدرێت لەمیانەی کۆبوونەوە وەرزیەکانی نێوان بانکی فیدڕاڵی و وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکا، لەمیانەی ئەم کۆبوونەوانەدا سەرجەم مەسەلەکان پێداچوونەوەیان بۆدەکرێت و جەختیش دەکرێتەوە سەر بابەتی حەواڵەی دەرەکی بەشێوەیەک کە هێمنی لە سیستمی داراییدا زامن بکات ئەویش پاش جێبەجێکردنی سیستەمی وێی حەواڵەی دەرەکی کەپێویستی بە هەماهەنگیەکی زۆر هەیە. هەروەها وتی کە ئەوپێشهاتانەی ئەمدواییە بنەڕەتین و ڕوواڵەتی نین لەبواری ڕێکختستنەوەی بازرگانی لەسەر بنەمای حەواڵەی دەرەکی بەشێوەیەکی

ڕاست ودروست، وردەکاریەکانی ئەم بابەتەش پێویستی بەهەماهەنگیەکی زۆر هەیە لەنێوان بانکی ناوەندی و لایەنە پەیوەندیدارەکان. جەختیشی لەوەکردەوەکە کەبوونەوەی داهاتوو لە شاری دوبەی لە ئیماڕات ئەنجامدەدرێت و کەبوونەوە وەرزیەکان و کەبوونەوە نائاساییەکانیش بەردەوام دەبن و پەیوەندیەکانمان بۆ ئەم مەبەستە بەردەوامیان دەبێت. ڕێککەوتن لەسەر پێدانی دۆلار بەبانکەکان: عەللاق وتیشی کە بانکی فیدڕاڵی لەگەڵ بانکی ناوەندی ڕێککەوتوون لەسەر ئەوەی کە پێویستە لەپڕۆسەی جێبەجێکردنی حەواڵەکان دەربچن و تەنها کاری سەرپەرشتیاری و چاودێری ئەنجامبدەن، ئەمەش مەسەلەیەکی ئاساییە لە بانکە ناوەندیەکاندا کە ئەمجۆرە کارانە نەکەن و خۆیان بەدووربگرن لە حەواڵەی دەرەکی، لەبەرئەوە ڕێککەوتووین لەسەر ئەوەی بانکی ناوەندی و بانکی فیدڕاڵی پێویستە دەستوەردان نەکەن لەم ڕێکارانە و پلانێکیش لەئارادایە بەئەوەی کە حەواڵەی دەرەکی لە سەکۆی ئەلکتڕۆنیەوە لەسەرەتای ساڵی داهاتووەوە گۆڕانکاری بەسەردا بێت. ئاماژەشی بەوەکرد کە پێویستە پەیوەندیەکی نوێ بدۆزرێتەوە لەنێوان بانکەکانی عێڕاق و بانکە نێودەوڵەتیە باوەڕپێکراوەکان ، چونکە پڕۆسەکە لەنێوان ئەواندا بەڕێوەدەچێت و ڕۆڵی بانکی فیدڕاڵی ئەمریکی وبانکی ناوەندی عێڕاقی تەنها سەرپەرشتیکردن و چاودێری دەبێت. کردنەوەی زیاتر لە 40 هەژماری بانکی: وتیشی ئێمە لەم بوارەدا سەرکەوتنمان بەدەستهێنا وتوانیمان زیاترلە 40 هەژمارمان بۆ بانکەکانی عێڕاق کردووەتەوە لەگەڵ بانکەکانی دەرەوە.

فرەجۆرکردنی دراو: ڕوونیشی کردەوە بەمەبەستی ئاسانکاری لەحەواڵەکردنە دەرەکیەکاندا هەستاین بە فرەجۆرکردنی ئەودراوانەی کە حەواڵەی دەرەکیان پێ ئەنجامدەدرێت، ئێستا بەمهۆیەوە جگەلەدۆلار حەواڵەکردنی یۆرۆ و درهەمی ئیماڕاتیشمان هەیە.

لێکگەیشتن بە حەواڵەکردن لە بانکەکانی تورکیاوە: عەللاق جەختیکردەوەسەر ئەوەی کە ڕێکارەکانی کردنەوەی هەژمار بە درهەم و یۆوانی چینی و ڕووپیەی هیندی کۆتایان پێهاتووە، لەمبوارەدا لێکگەیشتن لەگەڵ تورکیادا کراوە بۆ حەواڵەکردن لەڕێگای بانکەکانیانەوە بە یۆرۆ وەیان بەدراوی تورکی. ڕوونیشیکردەوە کە ئەم ڕێکارە گرنگەو بەهەماهەنگی لەگەڵ بانکی فیدڕاڵی و وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکی بەڕێوەدەچێت ، ئەمەش بەپێچەوانەی ئەوەیە کەهەندێک وادەزانن ئەم ڕێکارە خۆدزینەوەیە لە فشارەکانی بانکی فیدڕاڵی سەبارەت بەدۆلار، چونکە ئەم دراوانە پشتێنەی دۆلاریان هەیەوئەمە بەودۆلارانە دەیانکڕین کەلە بانکی فیدڕاڵی بوونیان هەیە، و بەپشتیوانی خودی بانکی فیدڕاڵی پڕۆسەکە بەڕێوەدەچێت، چونکە ئەوبانکە خوازیارە لەگەڵمان بگاتە دەرەنجام. جگەلەوەش بۆیەکەم جارە ئەم ژمارەزۆرەی هەژمارەکان لە بانکەکانماندا بکەینەوە، ئەمەش هەنگاوێکی گرنگە بۆ پتەوکردنی سیستەمی بانکی لەعێڕاقدا، چونکە ئەم ڕێکارە وادەگەیەنێت کە لەڕووی نێودەوڵەتیەوە پەسەندکراوەوهەر بانکێکیش لەئێستادا کردنەوەی هەژماری بانکێکی عێڕاقی پەسەندبکات مانای وایە کە سیستەمی پێویست و پێوەرو مەرج و یاساو ڕێساکانی لەلادا ڕوونە.

کۆتاییهێنان بە کارکردن بە سکەی ئەلکترۆنی : هەروەها عەلاق جەختیکردەوە لەوەی کە ئەم ڕێکارە لەمساڵدا کۆتایی بە سکەی ئەلکترۆنی دەهێنێت، و پاش تەواوکردنی ڕێکارەکان وازلەم شەوازە دەهێنین ، لەمحاڵەتەشدا پرۆسەبانکیەکان خەراتروەک وپەکتر وئاسانتردەبن، ڕوونیشیکردەوە کە ڕێتکردنەوەی حەوالەکان هەکاری خەیان هەیە ، بەڵام بانک و حەوالەکاران فەری مەرج و خاڵەکانی حەوالەکردن دەبن لەکاتی داواکردنی حەوالەکانیان ، چونکە شەوازی ڕوواڵەتی لەڕەداهەیە وەکو نیشانەو نمرەکردن، بەڵگەنامەش هەن کە پەویستە لەلای سوودمەند بوونیان هەبێت ، وەکو ئەوەی کەکۆمپانیاکان ناسراوبن ونرخەکانیان هەرزان بن ، ئەوجا بە گوزەرکردنی کات ، هاوردەکار فەردەبێت کە مەرجەکانی حەوالەکردن جێبەجێبکات. ڕاستی وناڕاستی هەواڵەی کەمکردنەوەی ڕێژەی دۆلار لەلایەن ئەمریکاوە: وتیشی بانکی فیدڕاڵی و گەنجینەی ئەمریکی سەرجەم داواکاریەکان دابینەدەکات کەپەیوەندیان هەبێت بە پرۆسەی دابینکردن و پشتیوانیکردنی دراوبە عێراق ئەویش بەمەرجی پەیڕەوکردنی یاساوڕەسای ڕاست ودروست بەجوولەی پارەکان، ئەمەش بەرژەوەندی هەردوولا بەدیدەهێنێت و سیستەمی دارایی ڕێوانتردەکات و لە پرۆسەی وگوماناوی دەیانپارێزێت ، وەکو سپیکردنەوەی پارەودارایکردنی تیرۆر ، لەبەرئەوە ئەوپارانەی کەلە دەرەوەی عێراقدان پارەی عێراقین و هیچ کەت وبەندەکیان لەسەرنیە، بەڵکو هەلومەرج و پەوەرگەلەک هەن چ بە دۆلار وەیان بە دراوی ئەوروپی کەپەویستە ڕەچاوبکرەن.

هەندەک کەسیش پەیان وایە کە گەرئەوپارانە لەوڵاتەکی دیکەدا بووایە ئەوابەبێ مەرج دەدران بەڵام ئەم پەوەرانە نەودەوڵەتین و لە دراوەکانی دیکەشدا وەکو یۆرۆ و یەوانی چینی و جونەیهی ئەستەرلینیش پەیڕەودەکرەن. فراوانکردنی پرۆسەی فرەجەرکردنی مامەڵەدەرەکیەکان بە هەموو بانکەکانی عێراق: عەلاق ڕوونیشی کردەوەکە ئامانجمان ئەوەیە هەموو بانکەکان پەویستەبانکی نەردەییان هەبێت ، چەندین ساڵیشە جەختیشمانکردەتەوە سەر ئەم بابەتە، چونکە ئەوبانکەی کە خاوەنی بانکی نەردەیی نەبێت ئەوا ناتوانێت کاری ڕاستەقینەی خەی ئەنجامبدات ولەجیهان دادەبڕێت ،هەندەک بانکیش هەن لەم پرۆسەیە دواکەوتن لەحاڵەتەکدا شەوازی سەهل وسانا هەبوون بەڵام مکووڕنەبوون لەسەرکارکردن لەمبوارەدا، بەڵام ئەستا هەموو بانکەکان درکیانکرد بە گرنگی پەیڕەوکردنی ئەم ڕێکارە. وتیشی کە هەربانکەک کەدەگاتە ئەم بەچوونەی کەلەلای بانکی نەردەیی سیستەمەکی چاودەری هەبێت بە جوولەی پارەکان و پەوەرەنەودەوڵەتیەکان ڕەچاودەکات و بوونی سیستەمەک پەسەندەکات بە چاودەریکردنی سپیکردنەوەی پارەو داراییکردنی تیرۆرئەوا دەچێتە ئەمبوارەوە. هاوردەکردنی دراوی هەمەجەر دەچێتەواری جێبەجێکردنەوە: ئاماژەشی بەوەکرد کە پرۆسەکانی هاوردەکردن بە دراوی هەمەجەر چووەتە واری جێبەجێکردنەوە، بەنموونە لەگەڵ لایەنی چینی و یۆرۆ ئەم پرۆسەیە دەستیپەکردووە بەدرهەمی ئیماراتیش هەفتەی داهاتوو دەستپەدەکات. خوازیارین داوای دۆلار کەمببەتەوە: هەروەها وتی مەبەست لەم ڕێکارانە کەمکردنەوەی خواستە لەسەر دۆلار ، کەچی هەندەک لەبازرگانان ئەم سیستەمە پەیڕەوناکەن بەڵکو دۆلاری بازاڕدەکەن ، ئەمەش کەشە

دروست دەکات و نرخی دۆلار دەشێوێنێت ، واتە کێشەکە لە فشاری کۆمەڵە کەسێکەوە پەیدادەبێت بۆ دۆلار، کەچی ڕێکاری ڕاست هەن بۆحەواڵەکردن. عەللاق ڕاشیگەیاند کە کارکردن لەگەڵ حکومەت بەردەوامە بۆ کاڵکردنەوەی فشارەکانی سەر نرخەکان بەگشتی لێرەدا بینیمان کە سێ کۆمەڵە هەن کە کاریگەریان لەسەرنرخەکان هەیە بۆنموونە هەندێک هەن کە مامەڵەی دۆلار لەناوعێڕاقدا دەکەن، حکومەتیش بڕیاری دەرکردووە کە مامەڵەکردن لەناوعێڕاقدا بەدۆلارنەکرێت، کۆمەڵەی دووەمیش ئەوبازرگانانەن کە کەلوپەل دەکڕن بەبێ بەکارهێنانی سەکۆکە وبەبێ پەیڕەوکردنی سیستەمی حەواڵەکردن، لێرەدادەستمان کردووە بە شیکردنەوەیان، وەکو بازرگانی جگەرە کەبەڕ کەبەڕێژەی سەداسەد دۆلار دەکێشێتەوە، دەستیشمانکردووە بە شیکردنەوەی ئەوکەلوپەلانەی کە دێنە عێڕاق وەکو مۆبایل . بەدواداچوون بۆ بازاڕ : ڕوونیشکردەوەکە لێرەدا پڕۆسەی بەدواداچوون هەیە بۆ بازاڕ ، کۆگەکان ، بۆ شارەزابوون لەوەی کە بەحەواڵەی فەرمی دێنە ناوەوە ئەویش تاکو دووریان بکەینەوەلە فشارخستنە سەر بازاڕی دۆلار و بەردەوامیش دەبین تاکو ئەوانی دیکەش د□گ□ر□تەوە. حەواڵەی عێڕاقیەکان بەدۆلار : هەروەها ئاماژەی بەوەکرد کە بنەمای گشتی ئەوەیە کە ئەنجومەنی وەزیران بڕیاری لەسەرداوە ، بەوەی کە پارەدان لەناوعێڕاقدا بەدیناری□ت نەک دۆلار ، بەڵام هەندێک کێشەهەیە هێشتا لەقۆناغی لێکۆڵینەوەدایە، کۆبوونەوەیەکی هەبو لە وەزارەتی پلاندانان دەرباری گرێبەستەکان و دانەوەی پارە بەدۆلار وبەدینار ، لێرەدا کۆمەڵە پێشنازێک هەن کە تاووتوێدەکرێن، بۆ دۆزینەوەی ڕێگاچارەی گونجاوبۆیان، پێشر هەندێک حەواڵەهەبوون گەر بەدینارئەنجامبدرێت لەلای سوودمەندهیچ گرنگیەکی نیە، بەڵام ئێستا لەسەربەندی چارەسەرکردنی کێشەکەداین. میکانیزمەکانی هاوردەکردنی دۆلار لەلایەن بانکە ناحکومیەکانەوە: عەللاق ڕایگەیاند کە دەستکراوە بە هاووردەکردنی دۆلارلەبانکە عێڕاقیەکانی دەرەوە بۆ ناوەوەی عێڕاق ، هێنانی دۆلاریش لە دەرەوە لەو هەژمارانەیە کەلە بانکە عێڕاقیەکانی دەرەوەدێن، سوودک□شی ئەوەیەکە ئەودۆلارانە ناچنە شوێنی دیکە بەڵکو دێنەوەناوعێڕاق ، ڕانماییەکانی بانکی ناوەندی دەرفەت نادات بەوەی کە بانکەکە ڕێژەیەکی زۆری لەدراوی بیانی لەدەرەوە هەڵگرێت، مەگەربەڕێژەیەکی دیاریکراونەبێت، ولەمبوارەشدا ڕێسای تایبەتمان داڕشتووە ، بانکی ناوەندیش لەداوای بانکەکە دەکۆڵێتەوە کە دۆلار هاوردەدەکات پێش ڕەزامەندی و ڕوونکردنەوەی سەرچاوەی پارەکە ، وتیشی بەهۆی فەرقی نرخەکەوە فشارلەسەر بانکەکان هەیە بۆ کێشانەوەی پارەکانیان بۆیە نەختینەیان کەمیکردووە، دراوی بیانیش لەچەندین ڕێگەوە دەست دەکەون ، نەک تەنها لەبانکی ناوەندیەوە. ئەنجامدانی لێکوڵینەوەیەک بۆ پەیکەرسازکردنی بانکەکانی عێڕاق: هەروەها عەللاق جەختیلەوەکردەوە کە پلانێکی ڕوون هەیە بۆ بانکە ناحکومیەکان بۆ یەکانگیرکردنیان و ڕاستکردنەوەی بارودۆخەکەیان، لێرەدا پلانێکی فراوان لەئارادایە بۆیان کە پاشان ڕادەگەیەنرێت، هەروەها لەگەڵ سەرۆک وەزیران محمد شیاع سودانی لەمبارەیەوە لەسەرخەتین ، چونکە بانکە ناحکومیەکان پشکیان لەکەرتی بانکیدا قورسترە.